

Kovács György: Veni, vidi, vici – a megkerülhetetlen fordítástámogatás

Ha a szakfordítást vesszük górcső alá, ma már elengedhetetlen, hogy a fordítástámogató eszközökről is szót ejtsünk. Úgy vélem, nem szükséges kiemelni egyet sem, hiszen a célok, amelyeket itt vizsgálni fogunk, bármelyikkel elérhetők. Amikor a fordítástámogató eszközök kérdésköre szóba kerül, a fordítók és a fordítóirodák álláspontja gyakran teljesen eltérő, sőt egymással szembenálló lehet. Az alábbiakban a fordítástámogatás létjogosultsága mellett érvelünk – azzal a nem titkolt céllal, hogy ezek az egymástól távoli álláspontok némileg közeledjenek egymáshoz.

Ha a fordítási piac igényeit próbáljuk összefoglalni, három alapvető jellemzőt fogalmazhatunk meg: a fordításnak *gyorsnak*, *minőséginek* és *költséghatékony* kell lennie. A gyors alatt természetesen a nagy mennyiséget is érthetjük. Ebből a három feltételből egyet mindenestre könnyen teljesíthetünk a másik kettő rovására, némi többletenergiaival már kettő is megvalósítható – de a harmadik feltételhez sokszor komoly kompromisszumok megkötésére van szükség. Gyors és minőségi fordítást nagyon drágán elő tudunk állítani. Minőségi és költséghatékony fordítást viszont gyorsan semmiképp. A megoldást a fordítástámogató eszközök jelenthetik: ezek magas szintű használata lehetővé teszi a korábbi fordítások hatékony újrahasznosítását. Ez az „újrahasznosítás” jelentheti ugyanis a kulcsot a hármas feltételrendszer teljesítéséhez.

Mikor és hogyan érdemes használni őket? A fordítástámogató eszközök felhasználási területe viszonylag jól behatárolható. Az irodalmi stílust igénylő fordításokon kívül *gyakorlatilag bármilyen* témájú és szakterülethez tartozó forrásanyag esetében hatékonyan alkalmazhatók – ezzel a meghatározással tehát igen nagy területet fedhetünk le a fordítás piacán.

Az elmúlt évtizedekben természetesen óriásit változtak a fordítással szemben támasztott igények. Párhuzamosan megfigyelhető, hogy a globálisan – egy-egy világnyelven készülő – anyagok mellett például az Európai Unió törekvéseként teret kapnak a helyi verziók, tehát az adott ország nyelvére lefordított szövegek. Ma már követelmény, hogy ha egy dokumentációt kiadunk egy adott termékhez, az elérhető legyen az adott ország nyelvén.

Napjaink jellemzője az „ipari” mennyiségben kért fordítás vagy a rövid életciklusú, gyakran megújuló termékekkel kapcsolatos fordítási feladatok. Gondoljunk csak bele, hányszor cseréltünk az elmúlt évtizedben telefont. Az alapfunkciók megmaradtak, mégis mindegyik verzióban szerepeltek módosítások. A gyártónak teljesen jogos elvárása, hogy ilyen esetben, ha már a birtokában van egy használható fordítás, melyért gyakran komoly összegeket kellett fizetnie, szeretné azt a lehető leghatékonyabban újrahasznosítani a következő verziónál. Ilyenkor nem csupán néhány lefordított mondatról, hanem esetleg teljes fejezetekről lehet szó.

Ezekben az esetekben az ügyfél természetesen nem szeretne újra fizetni a már meglévő fordításért. Itt kell kitérnünk arra a nézeteltérésre, hogy a fordítók sok esetben ragaszkodnak a célszöveg leütés- vagy szószáma alapján kiállított számlához, míg a fordítástámogató eszközök – felhasználva a korábbi anyagokból épített memóriát – forrásszöveg alapján számolnak. Így, ha racionálisan tekintünk a helyzetre, megállapítjuk, hogy adott mennyiségű lefordított szöveghez kevesebb munkát kell végeznie a fordítónak, mint korábban. A problémát kicsit részletesebben taglalva elmondhatjuk a következőket. Korábban a célkarakter alapú elszámolás valóban az effektíve elvégzett munkát tükrözte, mivel a fordítás valóban annyi fizikai leütés eredményeként jött létre, mint amennyi karaktert tartalmaz a célszöveg. –, most, a fordítástámogató rendszerek használata során a fordítás elkészítéséhez szükséges leütések száma köszönőviszonyban sincs a célszöveg karakterszámával.

Ha egy projekt során nagy mennyiségű anyagot kell több nyelvre átültetni, lényeges idő- és energia-megtakarítást jelent például, hogy elég egyszer előkészíteni a forrásanyagot. Nagy hangsúly helyeződik a következetes, és gyakran ügyfélspecifikus szóhasználatra is, különösen a műszaki fordítások esetében. Bár merésznék hangzik a kijelentés, azt is leszögezhetjük, hogy egy rossz terminológiát használó, de következetes fordítás szerencsésebb, mint egy következetlen, amiben ugyanakkor jó megoldások is előfordulnak. Hiszen a következetesen használt rossz kifejezést adott esetben könnyedén lecserélhetjük, módosíthatjuk.

Emellett természetesen nagyon előnyös, hogy nem okoz gondot a különféle fájlformátumok kezelése sem. A Word, Power Point vagy az Excel fájlok fordításához már hozzá vagyunk szokva, de alkalmanként Frame Maker, Indesign vagy éppen JPEG formátumú fájlok fordítására is szükség van. A fordítástámogató eszközök sem „mindenhatóak”, szükség van például konvertálásra, a kiadványszerkesztő programok magas szintű ismeretére – e nélkül aligha tudnánk hatékonyan kezelni a képeket. Ezeknek a speciális programoknak az ismerete nem várható el a fordítóktól, éppen ezért van szükség arra, hogy fordítóirodaként egységes technikai háttérrel tudjunk a különböző nyelvű fordításokhoz biztosítani.

A fordítóirodák esetében a projektszervezés is számos kérdést megoldhat a felvetettek közül. A projektszervezési feladatok sorában „csupán” egy elem a fordítás maga – ezt természetesen véletlenül sem szeretnénk átvenni a fordítóktól. Előbb a fájlok előkészítésére, illetve szükség esetén konvertálására van szükség. Ezt követi a tényleges fordítási munka, ami a kétnyelvű lektorálástól eltérő környezetben zajlik, hiszen a fordítástámogató eszközök használatakor nem látszanak a képek és a táblázatok sem.

Nem kerülhet azonban vissza az ügyfélhez a lefordított anyag anélkül, hogy ne kerülne sor kétnyelvű lektorálásra. A folyamatnak ebben a fázisában a lektor a forrásnyelvi szegmensek, mondatok mellett magát a fordítást is látja – így módja van lépésről lépésre ellenőrizni a lefordított szöveg minőségét és pontosságát. Majd a lektorálás és a fordítás javítása után következhet ismét a kiadványszerkesztők munkája, és csak a korrektúra befejeztével tekinthetjük véglegesnek, teljesítettnek magát a fordítási feladatot. A fordítástámogató eszközök segítségével éppen ennek a folyamatnak a hatékonyságát tudjuk megnövelni. Leszögezhetjük tehát azt is, hogy egy fordítási ciklussal még korántsem garantálható a fordítás megfelelő minősége. Szükség van ugyanis legalább egy kétnyelvű lektorálási fázisra, illetve célnyelvi korrektúrára is.

A technológia mostmár lehetővé teszi azt, hogy párhuzamosan több fázist léptessünk életbe, és egyszerre több csomagban készüljön a fordítás. Amikor az első csomag lektorálása elkezdődik, a második csomag fordítása már folyamatban lehet. Ebben a folyamatban nagyon lényeges, hogy a fordító folyamatos visszacsatolást kapjon, hogy a felmerülő szükséges javítások belekerülhessenek a fordításba. Így a hibák kiküszöbölhetőek. A technológia pedig lehetőséget biztosít arra is, hogy akár a fordító bevonása nélkül ezek a javítások már a belekerüljenek például a második csomagba.

Tudnunk kell azt is, hogy adott feladatoknál nagy veszélyt jelent, ha valaki pótolhatatlan – így felkészültnek kell lennünk arra, hogy helyettesíteni tudjunk egy-egy munkaerőt, és lehetővé kell tennünk, hogy szükség esetén könnyen át tudja venni az egyik fordító a másiktól a munkát. Összességében tehát az egységes infrastruktúra jelentheti a megoldást. Pillanatnyilag erre a fordítástámogató eszközöknél alkalmasabb módszert nemigen tudnánk említeni. A fordítási piac mai igényeit és lehetőségeit tekintve megállapíthatjuk, hogy ezek az eszközök jöttek, láttak és győztek. Ha lépést akarunk tartani a szakma fejlődésével, nem kell mást tennünk, mint megbarátkozni velük.